

شناسایی راهکارهای مواجهه قانونی با پول شویی الکترونیک در نظام حقوقی ایران

محمد حسن انشائی^۱

دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۰۷ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۲۹

چکیده

پول شویی فرآیند پنهان و مخفی کردن ماهیت و منشأ غیرقانونی مال حاصل از ارتکاب جرم است، به نحوی که ظاهر قانونی به خود بگیرد. پول شویی یا تطهیر پول، فعالیتی مجرمانه، در مقیاس بزرگ، گروهی، مستمر و درازمدت است که می‌تواند از محدوده سیاسی یک کشور مفروض نیز فراتر رود. با توجه به اینکه عواید غیرقانونی معمولاً به صورت وجه نقد است، لازم است وجه نقد به سیستم مالی ورود نماید و یا از مرزها خارج گردد. در همین راستا بسیاری از کشورها به منظور جلوگیری از پول شویی و قبول وجه نقد از مشتریان در بانکها، ضوابطی را اجرا نموده‌اند. از سوی دیگر تحولات چشمگیری که به واسطه ظهور پول الکترونیکی و بانکداری الکترونیکی در سیستم پولی و بانکی جهانی رخ داده است، چالش جدیدی را در زمینه مقررات و آیین‌نامه‌های مبارزه با پول شویی به وجود آورده که این امر نیز به نوبه خود ضرورت بازنگری گسترده در این تدابیر و اقدامات را موجب شده است. در مطالعه حاضر، هدف اصلی شناسایی الگوها و راهکارهایی همسو با این ضرورت است. در این راستا، با بهره‌گیری از شیوه توصیفی-تحلیلی و مطالعه کتب، مقالات و نشریات مرتبط و پس از توضیحاتی در خصوص ماهیت پول الکترونیک، تأثیرات آن بر فرایند مجرمانه پول شویی بحث و بررسی گردید.

کلمات کلیدی: پول شویی، بانکداری الکترونیک، سیستم بانکی، جرائم سازمان یافته؛

^۱ کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، mhasanenshaeiii@gmail.com

مقدمه

استفاده از سیستم‌های پول الکترونیکی امکاناتی را فراهم می‌نماید تا به سرعت و بدون هیچ تلاشی، منبع درآمدهای ناشی از جرم در فضای سایبری از بین برده شود و درآمدهای مذکور پول شویی شوند. در فرآیند انتقال الکترونیکی، ناشناس بودن در باز کردن و شارژ کیف پول الکترونیکی، دسترسی ۲۴ ساعته و سرعت تراکنش‌ها منجر به استفاده گسترده از این ابزار توسط مرتکبین برای پول شویی شده است.

روش عملکرد این نوع سیستم به این صورت است که برای تبدیل شدن به کاربر سیستم پرداخت، فرد باید ثبت‌نام کرده و یک حساب الکترونیکی (کیف پول) باز نماید. بدین صورت اطلاعات مربوط به موجودی و تراکنش‌های کاربران در سیستم الکترونیکی ذخیره می‌شود. معاملات مالی با استفاده از وجوهی که قبلاً کاربر در کیف پول الکترونیکی خود بارگذاری کرده است، انجام می‌شود. در سیستم‌های پرداخت مختلف به منظور اضافه کردن پول به کیف پول الکترونیکی از روش‌های گوناگونی از جمله: انتقال از طریق سیم، سفارش‌های پستی، کارت‌های پیش‌پرداخت، پایانه‌های پرداخت و ... استفاده می‌شود. سیستم‌های پرداخت الکترونیک با استفاده از پول الکترونیک عمل می‌کنند، یعنی یک ابزار مالی که به کاربر اجازه می‌دهد تا حق مطالبه را با استفاده از حساب‌های مجازی و سوابق الکترونیکی (ایمیل و...) مبادله یا به پول نقد و ابزارهای با نقدینگی بالای دیگر تبدیل کند.

اما مسئله اصلی این است که امروزه بحث درباره جرائم سازمان‌یافته (ملی و بین‌المللی) و توجه به آن‌ها وارد مرحله جدید شده است و تلاش می‌گردد تا با روش‌های مختلف از تشکیل سازمان‌های جنایی، جلوگیری به عمل آید و به شکل قاطعی با آن‌ها مقابله گردد. شایان ذکر است در دهه اخیر سعی شده است تا ورود درآمد غیرقانونی به سیستم‌های پولی و بانکی کشورها در دستور کار سیاست‌گذاران ملی و بین‌المللی قرار داشته باشد؛

اما متأسفانه این امر منجر به ظهور یک فرآیند جنایی جدید به نام پول شویی شده است. با این وجود، تحولات چشمگیری که به واسطه ظهور پول الکترونیکی و بانکداری الکترونیکی در سیستم پولی و بانکی جهانی رخ داده است، چالش جدیدی را در زمینه

مقررات و آیین‌نامه‌های مبارزه با پول‌شویی به وجود آورده است و این مهم ضرورت بازنگری گسترده در این تدابیر و اقدامات را موجب شده است. بدین ترتیب هدف اصلی مطالعه حاضر، شناسایی الگوها و راهکارهایی همسو با این ضرورت با بهره‌گیری از شیوه توصیفی-تحلیلی و مطالعه کتب، مقالات و نشریات مرتبط است.

مفهوم پول‌شویی

نگاه کلی و خلاصه‌ای از تعاریف ارائه‌شده توسط حقوقدانان داخلی و خارجی، جرم‌شناسان و حتی اقتصاددانان و مستندات بین‌المللی مربوط به آن نشان‌دهنده عدم وجود یک اجماع واحد درباره پول‌شویی است. اصطلاحی که امروزه برای پول‌شویی استفاده می‌شود، معادل اصطلاح انگلیسی Money Laundering است. در زبان فارسی، تطهیر به معنای پاک کردن، غسل دادن و آب کشیدن است و پول نیز وسیله‌ای برای انجام معاملات است (دهخدا، ۱۳۷۳، ص ۵۴۹۵). ارسی زبان‌ها برای اصطلاح مذکور از معادل‌های مختلفی مانند پاک‌نمایی پول، تطهیر پول، شستشوی پول، پاک‌سازی پول و درنهایت پول‌شویی استفاده می‌کنند؛ اما پول‌شویی، معادل رایج‌ترین اصطلاح انگلیسی مذکور در فارسی است. درباره اینکه کدام‌یک از معادل‌های فارسی برای اصطلاح Laundering Money مناسب‌تر است، حقوقدانان توافقی ندارند.

برخی از نظریه‌پردازان معتقدند که معادل پول‌شویی برای این اصطلاح، مناسب و قابل‌فهم است؛ اما به‌جای آن، برخی دیگر معتقدند که استفاده از معادل پاک‌نمایی مناسب‌تر است، زیرا منظور از آن پاک‌سازی درآمدی است که از راه ناپاک به‌دست‌آمده است (میر محمدصادقی، ۱۳۸۰، ص ۲۰). بعضی دیگر از نظریه‌پردازان معتقدند که با توجه به ماهیت جنایی و غیرقانونی عملیات موردنظر و برعکس بودن آن با ارزش‌ها و اصول اخلاقی، استفاده از لفظ تطهیر در این زمینه مناسب نیست؛ زیرا تطهیر به معنای پاک کردن و دارای بار مثبت ادبی است، درحالی‌که این پدیده باید به‌گونه‌ای تعبیر شود که این بار را نداشته باشد. به همین دلیل در انگلیسی به‌جای اصطلاح Cleaning Money عبارت Laundering Money بکار گرفته‌شده است (شمس‌ناتری، ۱۳۸۲، ص ۲۱).

ایرادی که درباره اصطلاح پول‌شویی مطرح می‌شود، این است که به‌ظاهر فقط شستشو و

تطهیر پول را در برمی‌گیرد، درحالی‌که گستره بزه پول‌شویی امروزه بسیار فراتر از پول است و علاوه بر پول، همه اموال کثیف ناشی از جرم را نیز شامل می‌شود. از این رو، معادل عربی عبارت Laundering Money که در آن‌ها به جای پول از واژه مال استفاده شده است، بسیار مناسب‌تر و قابل‌فهم‌تر است. به همین دلیل، برخی از حقوقدانان کشور به جای اصطلاح پول‌شویی، اصطلاح تطهیر اموال را پیشنهاد می‌کنند (اسعدی، ۱۳۸۶، ص ۲۸۷). با توجه به شیوع استفاده از اصطلاح پول‌شویی در ادبیات حقوقی و رواج آن در آثار حقوقدانان، به‌ویژه با توجه به معادل انگلیسی این اصطلاح و همچنین ریشه‌های ادبی فارسی آن، می‌توان دریافت که این اصطلاح مناسب است. در عمل، موضوع پول‌شویی فقط به پول محدود نیست بلکه تمام اموال و درآمدهای ناشی از جرم را در برمی‌گیرد. کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با جرائم سازمان‌یافته فراملی، شناخته‌شده به‌عنوان کنوانسیون پالرمو در سال ۲۰۰۰، در ماده ۶ خود پول‌شویی را به شرح زیر تعریف کرده است:

الف - تبدیل یا انتقال دارایی با علم به اینکه از عواید ناشی از جرم است، به‌منظور اخفا یا تغییر منشأ غیرقانونی آن، یا کمک به مجرم برای فرار از تبعات قانونی اعمال وی.
 ب - پنهان‌سازی یا کتمان ماهیت واقعی و یا محل وقوع یا کیفیت تصرف یا نقل و انتقال و یا مالکیت، یا حقوق متعلقه به دارایی با آگاهی از اینکه از عواید ناشی از جرم است.
 در ماده ۲۳ کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، مصوب سال ۲۰۰۳ میلادی نیز تحت عنوان تطهیر عواید ناشی از جرم، این تعریف از پول‌شویی ارائه شده است:

الف. (۱) تبدیل یا انتقال اموالی که، مشخص است از عواید جرم به‌دست‌آمده است، باهدف تغییر دادن یا مخفی کردن منشأ غیرقانونی اموال، یا کمک به هر شخصی که در ارتکاب جرم، دخیل بوده، به‌منظور گریز از عواقب قانونی عمل خود؛
 (۲) تغییر دادن یا مخفی کردن ماهیت واقعی، منبع، موقعیت، انتقال، جابه‌جایی یا مالکیت و یا حقوق در رابطه با اموالی که مشخص است از عواید جرم به‌دست‌آمده است.
 ب. (۱) استملاک، مالکیت یا استفاده از اموالی که در زمان دریافت، مشخص است که از عواید جرم به‌دست‌آمده است؛

(۲) مشارکت، همکاری یا تبانی در توطئه جهت ارتکاب، تلاش برای ارتکاب و کمک،

برانگیختن، تسهیل و مشاوره در ارتکاب هر جرمی که طبق این ماده احراز شده است. به موجب این ماده، دولت‌های عضو مکلف‌اند بند یک این ماده را در ارتباط با جرائم مقدم به‌طور گسترده اعمال نموده و تعدادی قابل توجه از تخلفات کیفری که طبق این کنوانسیون جرم مقدم به حساب می‌آیند را مشخص نمایند. در نظر گرفتن این نکته مهم است که تمام تعاریف مشترک در فصل کنوانسیون تأکیدی بر همان سه محور اصلی که پیش‌تر بیان شده است، دارند. با در نظر گرفتن این اصول، می‌توان با استفاده از روش‌های فناورانه نیز تعریفی درباره پول‌شویی ارائه کرد:

انتقال الکترونیکی درآمدهای ناشی از جرم با استفاده از ابزارهای فناوری اطلاعات و در شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای، مانند اینترنت، به‌منظور پنهان‌سازی عامدانه منشأ و ماهیت اصلی این درآمدها و تبدیل آن‌ها به اموال پاک، به‌گونه‌ای که شناسایی منبع جنایت کارانه آن را غیرممکن یا دشوار سازد. عملیات الکترونیکی مذکور به‌عنوان یک روش پول‌شویی محسوب می‌شود و تأثیری بر ماهیت عمل ندارد.

مراحل و فرآیند پول‌شویی

تطهیر پول (پول‌شویی) در یک عملیات پیچیده اتفاق می‌افتد. به دلیل اینکه عواید غیرقانونی معمولاً به‌صورت وجه نقد است، لازم است این وجه نقد را وارد سیستم مالی کنند یا از مرزها خارج کنند. هدف اصلی در پرده ابهام قرار دادن منبع و ماهیت ثروت موردنظر است. بسیاری از کشورها برای جلوگیری از پول‌شویی در قبول پول نقد از مشتریان در بانک‌ها، ضوابطی را اجرا کرده‌اند. فرار از مبارزه با پول‌شویی سه مرحله دارد که ممکن است هم‌زمان در یک انتقال انجام شود:

مرحله اول جایگذاری: در این مرحله، پول نقد کثیف حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی که مقدار زیادی وجه نقد دارد، به سیستم مالی وارد می‌شود. در این مرحله، وجوه نقد غیرقانونی به‌صورت کوچک و در ابعاد کوچک جایگذاری می‌شود یا از کشور خارج می‌شود. در این مرحله، خطر کشف پول غیرقانونی بیش از هر زمان دیگری وجود دارد، زیرا وارد کردن این وجوه نقد باعث بروز شبهه میان مقامات قانونی می‌شود.

مرحله دوم لایه گذاری: لایه گذاری به عملیاتی اطلاق می‌شود که برای پنهان کردن منشأ مالکیت پول انجام می‌شود. این مرحله به صورتی است که از طریق ایجاد لایه‌های پیچیده از معاملات چندگانه، از هرگونه حسابرسی محافظت می‌کند. در این مرحله، پول غیرقانونی در داخل یک موسسه مالی که در ابتدا به آن سپرده شده است، به چندین شاخه تقسیم می‌شود یا از داخل چندین موسسه عبور می‌کند یا به نحوی دست‌کاری می‌شود تا منشأ و مبدأ اصلی پول پنهان شود. استفاده از قیمت‌های بالا برای کالاها در مراحل حمل‌ونقل از یک کشور به کشور دیگر، استفاده از کارت‌های اعتباری با ارزش بالا برای خرید کالا و خدمات و پرداخت صورتحساب کالا از طریق کارت‌های اعتباری با استفاده از پول سپرده شده در بانک‌های امن، از جمله روش‌هایی هستند که توسط پولشویان در این مرحله استفاده می‌شود.

مرحله سوم ادغام: ادغام یا یکپارچه‌سازی، آخرین مرحله در فرایند پول‌شویی است. در این مرحله، پول غیرقانونی و کثیف به صورت دوباره وارد سیستم مالی رسمی و قانونی می‌شود به گونه‌ای که به نظر می‌رسد از راه قانونی تحصیل شده است. این مرحله ممکن است از طریق خرید اموال غیرمنقول مانند املاک و مستغلات، خودروها، فلزات گران‌بها، جواهرات، آثار هنری و خرید سهام صورت بگیرد. ذکر این سه مرحله به این معنی نیست که پولشویان حتماً باید این مراحل را طی کنند، اما بررسی فعالیت‌های مجرمانه پولشویان نشان‌دهنده این است که فعالیت‌های پولشویان دربرگیرنده این مراحل بوده است (قضاوی و کیانی زاده، ۱۳۹۵، صص ۱۰۳-۷۷).

شرایط و زمینه‌های تحقق پول‌شویی

کشورهایی که از اقتصاد زیرزمینی برخوردار هستند، همچنین دارای نظام اداری ناسالم و ناکارآمد و نظام مالی غیر شفاف و فاقد سیستم نظارتی قوی باشند، زمینه‌های تحقق پول‌شویی را آسان‌تر فراهم می‌کنند و منابع حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی را به سهولت می‌توان به چرخه اقتصادی این کشورها وارد کرد و پول‌شویی را محقق ساخت. این امر به دلیل این است که هرچه اقتصاد از شرایط رقابتی دورتر باشد، بستر گسترش این فعالیت‌ها گسترده‌تر خواهد بود. انجام هر نوع فعالیت مجرمانه نیازمند شرایط و محیطی مناسب برای تحقق آن جرم است. شناسایی این شرایط برای جلوگیری از وقوع

جرم اهمیت زیادی دارد. بررسی ماهیت جرم پول‌شویی و شواهد موجود نشان می‌دهد که پول‌شویی در محیطی که شرایط زیر را داشته باشد، قابلیت انجام بیشتری خواهد داشت:

- وجود کریدور (دهلیز) فعالیت‌های مجرمانه و غیرقانونی که بخش‌های غیررسمی اقتصادی را تشکیل می‌دهند.

- بخش‌های رسمی، به‌خصوص بازارهای مالی، از کارایی لازم برخوردار نباشند.

- قوانین ضد پول‌شویی به میزان کافی فعال نباشند.

- ریسک عملیات پول‌شویی به اندازه قابل توجهی نباشد.

- بازارهای مالی به‌صورت حاشیه‌ای و توسعه‌نیافته باشند، اما ارتباط با بازارهای مالی پیشرفته وجود داشته باشد.

- روش‌های پول‌شویی برای برنامه‌ریزان بازارهای مالی، بانک‌ها و سایر عوامل اجرایی شناخته‌شده نباشند.

- امکان و سهولت انتقال درآمدهای به‌دست‌آمده برای فعالیت‌های مجرمانه به مکان دیگر وجود داشته باشد.

درواقع، رویارویی با زمینه‌های پیدایش جرائم اولیه، یک شرط لازم برای پیشگیری از جرم پول‌شویی است، اما به‌هیچ‌وجه شرط کافی آن محسوب نمی‌شود. با گسترش روابط مالی بین‌المللی و جهانی‌شدن بازارهای پول و سرمایه، جرم پول‌شویی نیز ویژگی جهانی پیدا کرده است. بر این اساس، حتی اگر کشوری بتواند از وقوع هرگونه جرم اولیه در قلمرو مرزهای سیاسی خود پیشگیری کند، بازهم ممکن است مورد هدف پولشویان قرار گیرد، زیرا پولشویان که جرم اولیه خود را در کشوری خارجی انجام داده‌اند، به‌راحتی می‌توانند عملیات پول‌شویی خود را در کشور دیگری دنبال کنند. عامل دیگری که باعث جذب پولشویان می‌شود، وجود معافیت‌های وسیع مالیاتی برای سرمایه‌گذاران خارجی است. چنانچه می‌دانیم فرار از مالیات نیز یکی از مصادیق پول‌شویی به‌شمار می‌آید. بر همین اساس، بسیاری از پولشویان سعی می‌کنند به بهشت‌های مالیاتی روی آورده و دارایی‌های خود را در آن کشورها و مناطق سرمایه‌گذاری کنند (اسدی، ۱۳۹۷، صص ۱۷۰-۱۵۱).

مزایای استفاده از پول الکترونیکی

یکی از مزایای مهم پول الکترونیک، حجم بسیار کم آن است. برفرض مثال فردی می‌خواهد مقدار اعتبار مالی مرتبط با یک کارت هوشمند را به صورت نقد جابجا کند، در این صورت برای انتقال هر مقدار از پول، به تعداد زیادی اسکناس ده یا بیست هزار ریالی نیاز خواهد داشت. البته این مسئله همراه با نگرانی‌های امنیتی خود اسکناس‌ها نیز است. در مقابل، در پول الکترونیک آنلاین، برای انتقال مقداری از پول، نیازی به هیچ اسکناسی نیست و می‌توان این کار را از طریق رایانه‌ای که در آن فعالیت‌های متنوع دیگری انجام می‌دهد، انجام داد؛ به عبارت دیگر، با همان دستگاه رایانه‌ای که برای انجام امور مختلف استفاده می‌کند، می‌توان به امور مالی و بانکی نیز پرداخت. مزیت مهم دیگر پول الکترونیک، استهلاک ناپذیر بودن آن است. هر ساله هزینه‌های زیادی برای چاپ و نشر اسکناس‌ها و سکه‌های جدید صرف می‌شود و این هزینه‌ها به همراه هزینه‌های بیشتری که برای تأسیس بانک‌ها و مؤسسات جدید، تجهیزات و کارکنان آن‌ها صرف می‌شود، افزایش می‌یابد. در عوض، پول و بانکداری الکترونیک، به‌ویژه در قالب آنلاین، تنها به یک سری برنامه‌ها و سیستم‌هایی نیاز دارد که با ضریب استهلاک و خطای بسیار کمتری عمل می‌کنند (جلالی فراهانی، ۱۳۸۴، صص ۶۶-۳۱). ضریب اطمینان وجوه الکترونیک یکی از مزیت‌های قابل توجه است که نمی‌توان آن را نادیده گرفت.

در صورت سرقت یا مفقود شدن وجوه نقدی، عملاً از ید مالکیت صاحب خارج می‌شوند؛ اما در صورتی که کارت اعتباری مفقود یا سرقت شود، در ابتدا امکان استفاده از آن وجود ندارد؛ زیرا علاوه بر آن، نیاز به نام کاربری و رمز عبور است. حتی در این صورت، می‌توان با مؤسسه یا بانک مربوطه تماس گرفت و درخواست تعلیق اعتبار کارت را ارائه کرد. در مورد پول الکترونیک آنلاین نیز، امکان تهیه نسخه پشتیبان (کپی) از وجوه الکترونیک وجود دارد. البته باید توجه داشت که به دلیل استفاده از فناوری‌های رمزنگاری پیشرفته و امضاء دیجیتال، وجوه الکترونیک دارای ضریب اطمینان بسیار بالاتری هستند. مزیت دیگری که باید به آن اشاره کرد، مربوط به ماهیت ذاتی پول الکترونیک است. در یک دهه گذشته، تجارت الکترونیک در بستر اینترنت جهانی به یک

حرفه درآمدزا تبدیل شده است. طبق آمارهای منتشرشده توسط کشورهای فعال در این حوزه، سالانه میلیاردها دلار از طریق اینترنت به دست می‌آید (همان)؛ اما همانند هر حرفه دیگری، برای فعالیت و بازدهی بهینه در تجارت الکترونیک، نیاز به یک سری ابزار و لوازم است که مهم‌ترین آن‌ها پول و بانکداری الکترونیک است. بدیهی است که نمی‌توان انتظار داشت که این ابزارها مانند نمونه‌های سنتی، موجبات شکوفایی این صنعت را فراهم سازند.

فرآیند پول‌شویی الکترونیکی

در طول چند دهه اخیر و در پی فرآیند جهانی‌شدن، پول و به تبع آن نظام بانکی تغییرات و تحولات اساسی را تجربه کرده‌اند. پول و بانکداری الکترونیک، یکی از ابزارهای زیرساختی اقتصادی جدید است که تحولات عظیمی در این حوزه ایجاد کرده و به دلیل مزایای بسیاری که دارند، برای سازمان‌های مجرمانه سازمان‌یافته که بر پول‌شویی تمرکز دارند، بسیار ارزشمند هستند. این فناوری جدید به گونه‌ای برای پول‌شویی جذاب است و آن را به عنوان ساحل نجات و بهشت خود می‌نامند. پول و بانکداری الکترونیک برای سازمان‌های مجرمانه سازمان‌یافته، ابزارهای بسیار ارزشمندی به حساب می‌آیند؛ زیرا با هزینه کم، بیشترین منفعت را از اهداف خلاف قانونی خود به دست می‌آورند؛ اما این فناوری‌های نوین از لحاظ مزایای مشروع بسیاری که برای جوامع همراه دارند، قابل حذف یا چشم‌پوشی نیستند. تنها راه باقیمانده این است که سیاست‌های اصولی اجرا شود تا از سوءاستفاده‌های بزرگی مانند پول‌شویی جلوگیری شود و درعین حال، به فعالیت‌های مشروع و قانونی که موجبات پیشرفت و سازندگی جوامع را فراهم می‌آورند، لطمه‌ای وارد نشود (شفیعی و صبوری دیلمی، ۱۳۸۸، ص ۱۴۴).

بنابراین از منظر نگارنده، برقراری توازنی عادلانه و قانونی بین مزایای مشروع این فناوری و جلوگیری از سوءاستفاده‌های بزرگ مانند پول‌شویی بسیار حائز اهمیت است. باید سیاست‌های اصولی و قوانین مناسبی برای مقابله با پول‌شویی تدارک دید و درعین حال، فعالیت‌های قانونی و سازنده را حمایت کرد.

مواجهه قانونی با پول‌شویی الکترونیکی

تبادلات تجاری بین‌المللی الکترونیکی باعث ایجاد برخی از جرائم اقتصادی شده است و پول‌شویی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین جرائم در این حوزه شناخته می‌شود. در گزارش یازدهمین کنگره پنج سالانه پیشگیری از جرم و عدالت کیفری سازمان ملل متحد آمده است که افزایش جرائم اقتصادی و مالی ناشی از پدیده جهانی شدن و پیشرفت‌های فناوری اطلاعات است. این جرائم نه تنها تأثیر منفی بر وضعیت اقتصادی دارند و منجر به بی‌اعتمادی در جهان تجارت می‌شوند، بلکه تأثیرات منفی بلندمدتی بر دموکراسی و حکمرانی مطلوب دارند. تأثیر منفی در کشورهای در حال توسعه به مراتب نسبت به کشورهای توسعه‌یافته بیشتر است، زیرا مردمان این کشورها آسیب‌پذیرتر بوده و دولت‌ها دارای ابزارها و منابع کمتری برای مقابله با این جرائم هستند. یکی از اثرات مخرب دیگر این جرائم، اختلال در نظام توزیع درآمد و خارج شدن فعالیت‌های اقتصادی از چرخه نظام مالی رسمی و شکل‌گیری پرداخت‌های خارج از این سیستم است. درنهایت، این جرائم باعث آسیب رساندن به جایگاه بین‌المللی چنین کشورها می‌شود و آن‌ها به‌عنوان مهد جرائم مالی و اقتصادی شناخته می‌شوند (قباد، ۱۳۸۷، ص ۱۸۰). هیچ جرمی به همان اندازه پول‌شویی از تأثیرگذاری و مساحت برخوردار نیست؛ به طوری که این پدیده به واسطه حضور مداوم و قابل توجهی از افراد حقیقی و حقوقی مشاهده می‌شود. حضور این افراد در فعالیت پول‌شویی و تأثیر آن، نشان می‌دهد که تعداد قابل توجهی از افراد حقیقی و حقوقی به دادگاه‌های کیفری ارجاع داده خواهند شد؛ یا اینکه با توجه به اقدامات قبلی، این افراد به مبادلات مالی و تراکنش‌های پولی بیشتری آگاه و هوشیار خواهند شد.

گسترش فناوری ارتباطات الکترونیکی، به‌ویژه استفاده از تلفن‌های همراه مدرن که از توانایی‌ها و امکانات دستگاه‌های رایانه‌ای برخوردارند، منجر به افزایش فراوان ارتکاب پول‌شویی الکترونیکی شده است. در حال حاضر، هر تلفن همراه به‌تنهایی به یک مرکز تبادلات مالی و پولی تبدیل شده است و با توجه به قابلیت‌های پیشرفته تلفن‌های هوشمند، بستری برای تبادلات مالی آنلاین فراهم شده است. این نگرانی حتی برای فعالیت‌های تروریستی و تأمین مالی آن‌ها نیز وجود دارد؛ زیرا امکان استفاده از سیستم‌های پرداخت تلفن همراه، فرصتی را برای افزایش ارتباطات مرتبط با فعالیت‌های

تروریستی فراهم کرده است. به‌طور کلی، شناسایی پدیده پول‌شویی الکترونیکی ما را به سمت اجرای اقدامات غیر کیفری سوق می‌دهد که به دلیل کارآمدی و قابلیت تعقیب آن‌ها، تحت پوشش قانون قرار می‌گیرند. در واقع، خصوصیات و ویژگی‌های پول‌شویی در کنار خطرات آن برای اقتصاد سالم، باعث شده تا قانونی بودن آن در زمینه‌های عملیاتی مورد توجه قرار گیرد.

سیاست جنایی تقنینی ملی و فراملی در مبارزه با پول‌شویی الکترونیک

در این قسمت، منابع قانونی‌ای که با استفاده از آن‌ها می‌توان پدیده پول‌شویی الکترونیک را به‌عنوان یک فعالیت مجرمانه و قابل تعقیب در نظر گرفت، بررسی می‌شوند. این منابع در دودسته داخلی و بین‌المللی قابل تبیین هستند:

الف) پول‌شویی الکترونیک در نظام حقوقی داخلی

پول‌شویی الکترونیک بیشتر یک فرایند شستشوی درآمدهای غیرقانونی است و تفاوت آن با روش‌های دیگر پول‌شویی، استفاده از عنصر الکترونیکی در انجام این جرم است؛ به‌عبارت‌دیگر، در این جرم، فعالیت‌های مجرمانه به‌وسیله شبکه‌های ارتباطی رایانه‌ای و با استفاده از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات انجام می‌شود؛ بنابراین، هر متن قانونی که مقررات مربوط به پول‌شویی و تصفیه دارایی‌های غیرقانونی را به‌طور کلی در نظر بگیرد، قابل بررسی در این زمینه نیز است.

لازم به ذکر است بانک مرکزی ج.ا.ایران با توجه به‌ضرورت تسریع در پیوستن شبکه بانکی کشور به حرکت بانکداری بین‌المللی در زمینه مبارزه پول‌شویی و به‌موجب اختیارات حاصل از قانون پولی و بانکی کشور مصوب سال ۱۳۵۱ قبل از تصویب قانون مبارزه با پول‌شویی در سال ۱۳۶۸ اقداماتی را در راستای مبارزه با پول‌شویی انجام داده است:

الف) تصویب و ابلاغ مقررات پیشگیری از پول‌شویی در مؤسسات مالی مصوب ۱۳۸۱/۰۸/۱۸.

ب) دستورالعمل اجرایی مقررات پیشگیری از پول‌شویی، بخشنامه شماره ۱۱۰۱/۵

مورخ. ۱۳۸۴/۰۳/۱۱، بر اساس دو بند مذکور بانک‌های کشور ملزم به شناسایی کامل مشتریان معیارهای تعیین شده، نگهداری اسناد و مدارک مربوط به هویت مشتریان و معاملات آن‌ها به مدت حداقل پنج سال و گزارش معاملات پیچیده و مشکوک به پول شویی به بانک مرکزی شده‌اند. همچنین در زمینه‌های آموزش کارکنان بانک‌ها و ضرورت تغییرات سازمانی لازم در بانک‌ها برای مبارزه با پول شویی، بانک‌ها مکلف شده‌اند واحدهای مدیریتی را مسئول دریافت و بررسی گزارش عملیات مشکوک از شعب واحدهای تابعه کنند تا توانایی برخورد با موارد مشکوک احتمالی و گزارش آن‌ها به بانک مرکزی و واحد اطلاعات مالی را داشته باشند. در این راستا بر اساس ماده ۹ مقررات پیشگیری از پول شویی مصوب ۱۳۸۱/۰۸/۱۸ شورای پول و اعتبار کمیته‌ای تحت عنوان کمیته تخصصی ویژه مبارزه با پول شویی متشکل از تعدادی از مقامات ذی‌صلاح در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تشکیل شد که مسئولیت رسیدگی به مسائل خاص مرتبط با پول شویی در شبکه بانکی کشور را بر عهده گیرد. به دنبال تصویب چارچوب قانونی مبارزه با پول شویی مصوب سال ۱۳۸۶ مجلس شورای اسلامی و در راستای اجرای بند الف ماده ۷ این قانون نیز بانک مرکزی اقدامات ذیل را انجام داده است:

- دستورالعمل چگونگی شناسایی مشتریان ایرانی مؤسسات اعتباری.
- دستورالعمل نحوه ارسال اسناد و مدارک مشتریان و مؤسسات اعتباری به نشانی پستی.
- دستورالعمل نحوه تعیین سطح فعالیت مورد انتظار مشتری در مؤسسات اعتباری.
- دستورالعمل اجرایی نحوه گزارش واریز وجوه بیش از حد مجاز.
- دستورالعمل رعایت مقررات مبارزه با پول شویی در حوزه نظام‌های پرداخت و بانکداری الکترونیکی.
- دستورالعمل شناسایی معاملات مشکوک و شیوه گزارش دهی.
- دستورالعمل مجموعه اقدامات و تدابیر لازم برای حصول اطمینان از رعایت مقررات مبارزه با پول شویی در واحدهای برون‌مرزی مؤسسات اعتباری.
- دستورالعمل لزوم رعایت مقررات مبارزه با پول شویی در رابطه کارگزاری و شناسایی بانک‌های پوسته‌ای.
- رهنمودهایی برای نظام مؤثر کنترل داخلی در مؤسسات اعتباری.

-دستورالعمل تأسیس و فعالیت بانک‌های قرض‌الحسنه و نظارت بر آن‌ها مقررات ناظر بر تأسیس و شیوه فعالیت موسسه‌های اعتباری غیر بانکی.

-دستورالعمل اجرای تأسیس، فعالیت و نظارت بر شرکت‌های تعاونی اعتبار.

-دستورالعمل اجرای تأسیس، نحوه فعالیت و نظارت بر شرکت‌های لیزینگ.

-دستورالعمل اجرای تأسیس، فعالیت و نظارت بر صرافی‌ها.

همچنین در ایران به‌موجب ماده ۷ مکرر قانون اصلاح مبارزه با پول‌شویی ۱۳۹۷ مرکز اطلاعات مالی زیر نظر شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرائم پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم تأسیس شده است. این واحد با الگوبرداری از توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی تشکیل شده و پیش‌ازاین در بیشتر کشورهای جهان، چنین واحدی بنیاد گرفته است. برخی وظایف واحد اطلاعات مالی دقیقاً منطبق با شفافیت و نقطه مقابل رازداری است که در صورت اجرای دقیق می‌تواند به‌طور فراگیر از یکسو به نقض محرمانگی اطلاعات مشتریان بانکی و از سوی دیگر مبارزه با فساد شود. به‌موجب ماده ۷ قانون اصلاح مبارزه با پول‌شویی، اشخاص نهادها و دستگاه‌های مشمول این قانون (موضوع مواد ۵ و ۶) با توجه به نوع فعالیت و ساختار سازمانی خود، بانک‌ها و مؤسسات مالی موظف به رعایت مقرراتی هستند که برخی از آن‌ها نیازمند ارائه اطلاعات مشتریان بانکی حتی در معاملات غیر مشکوک است. طبق قانون و آیین‌نامه‌های تصویب‌شده توسط هیئت‌وزیران، ارائه اطلاعات، گزارش‌ها، اسناد و مدارک موردنیاز به مرکز اطلاعات مالی در چارچوب قانونی یکی از الزامات برای مؤسسات مالی و بانک‌ها است. همچنین، طبق بند (ت)، نگهداری سوابق مرتبط با شناسایی ارباب‌رجوع، مالک، سوابق حساب‌ها، عملیات و معاملات داخلی و خارجی حداقل تا پنج سال پس از پایان رابطه کاری یا انجام معامله نیز یکی از مصادیق برجسته برای ارائه اطلاعات حساب بانکی مشتریان و سایر اطلاعات به واحد اطلاعات مالی است که بانک‌ها موظف به رعایت آن هستند (عبداللهی قهفرخی و همکاران، ۱۴۰۰، صص ۴۰۳ و ۴۰۲).

با توجه به دو مقرر و نبود توضیحات قانونی درباره رعایت حریم خصوصی بانکی، آشکار است که قانون اصلاح مبارزه با پول‌شویی، اولویت رویکرد شفافیت را نسبت به حفظ حریم خصوصی ترجیح داده و سازمان اطلاعات مالی را بر تمام تراکنش‌های بانکی ناظر قرار داده است.

ب) پول‌شویی الکترونیک از منظر اسناد بین‌المللی

جرم انگاری پول‌شویی در اسناد بین‌المللی از سال ۱۹۸۸ و با تصویب کنوانسیون وین در خصوص مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان آغاز شده است (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۵، ص ۴۵) ماده ۳ این کنوانسیون دربردارنده ممنوعیت شستشوی درآمدهای ناشی از قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان است. امری که می‌توان از آن تحت عنوان جرم انگاری پول‌شویی در مفهوم مضیق یا به عقیده برخی نویسندگان تطهیر خاص یادکرد (باقر زاده، ۱۳۸۳، ص ۱۲۸). این اقدام با تصویب کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان‌یافته فراملی، مصوب ۲۰۰۰ میلادی که به کنوانسیون پالمو شهرت یافته است، تکمیل‌تر شد. به‌موجب ماده ۶ این کنوانسیون، ضرورت جرم‌انگاری شستشوی عواید حاصل از کلیه جرائم، مورد تأکید قرار گرفته است و به‌نوعی، جرم انگاری پول‌شویی در مفهوم موسع یا تطهیر عام تلقی می‌شود (نجفی ابرندآبادی، پیشین، ص ۱۲۹).

و بالاخره مقررات کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد مصوب ۲۰۰۳ میلادی، معروف به کنوانسیون مریدا، اقدام متأخر دیگری است که متعاقب لازم‌الاجرا شدن کنوانسیون پالمو در ۲۹ سپتامبر ۲۰۰۳ به تصویب دولت‌های عضو رسیده است و در ماده ۲۳ آن، ضرورت جرم انگاری شستشوی عواید ناشی از جرم در سطح قوانین داخلی دولت‌های عضو به‌صراحت بیان گردیده است، زیرا تحولات فناوری‌های نوین امکان سوءاستفاده‌های بیشتری را فراروی بشر قرار داده است و سرمایه‌های ناشی از جرائمی که در بستر فناوری ارتکاب می‌یابد، کمتر از سرمایه‌های ناشی از جرائم مواد مخدر نیست، از این‌رو جرم انگاری تطهیر عام ضرورتی است که تحولات فناورانه فرا روی نظام‌های حقوقی قرار داده است.

به‌عبارت‌دیگر پیشرفت‌های اجتماعی موجبات تحول و نوین‌سازی حقوق کیفری را فراهم آورده است. شق الف از بند ۳ ماده ۱۴ این کنوانسیون به ضوابط مربوط به انتقال الکترونیکی وجوه و پیام‌های مربوط به نقل‌وانتقال پول و سرمایه می‌پردازد. این جرم-انگاری در مفهوم موسع صورت پذیرفته و شستشوی عواید حاصل از کلی جرائم یا تطهیر عام مورد توجه قرار گرفته است. ضمن اینکه برای نخستین بار، تعریف منسجم و مشخصی از پول‌شویی ارائه داده است که به‌عنوان سند مرجع بین‌المللی به‌خوبی قابل

بهره‌برداری است.

تأثیر شستشوی عواید ناشی از جرم با بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات و سیستم مالی بین‌المللی در بستر شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای نظیر اینترنت بر ثبات اقتصادی، اجتماعی و حتی سیاسی دولت‌ها چنان آشکار است که کشورهای عضو این کنوانسیون در مقدمه، نگرانی خود را در خصوص ارتباط بین فساد و سایر اشکال جرم به‌ویژه جرائم سازمان‌یافته و جرم اقتصادی از جمله پول‌شویی اعلام داشته و در ماده ۱۴، تحت عنوان اقداماتی جهت پیشگیری از پول‌شویی، از دولت‌های عضو خواسته‌اند تا مؤسسات مالی خود را ملزم نمایند که جهت انتقال الکترونیکی وجوه و پیام‌های مربوط، اطلاعات دقیق و معنی‌داری را در رابطه با شخص اصل ساز، روی فرم درج کنند؛ آن اطلاعات را در سراسر زنجیره پرداخت خود حفظ کنند و وجوهی را که حاوی چنین اطلاعاتی نباشد با اعمال اقدامات امنیتی دقیق منتقل کنند. در این راه، ابتکارات سازمان‌های منطقه‌ای، بین‌المللی و چندجانبه علیه پول‌شویی را در کشورهای خود به کاربندند و همکاری‌های میان مراجع نظارتی قضایی، مجری قانون و مالی را در سطوح فوق‌گسترش دهند.

در سطح منطقه‌ای نیز می‌توان به ماده ۹ کنوانسیون اروپایی راجع به پول‌شویی، بازرسی، ضبط و مصادره عواید ناشی از جرم مصوب ۲۰۰۵ پارلمان و شورای وزیران اتحادیه اروپا اشاره کرد که صور مختلف پول‌شویی را مورد توجه قرار داده است. مندرجات این ماده در ماده ۶ کنوانسیون پالرمو نیز مورد توجه قرار گرفته و تکرار شده است. به‌علاوه می‌توان به اقدامات «گروه ضربت اقدام مالی» در مورد پول‌شویی اشاره کرد که توصیه‌نامه‌های مختلفی را در مقام مبارزه با پول‌شویی منتشر کرده است. ضمن اینکه دستورالعمل شماره ۶/۲۰۰۵ پارلمان و شورای وزیران اتحادیه اروپا درباره جلوگیری از بهره‌برداری از سیستم مالی به‌منظور پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم قابل‌ذکر است که بندهای پنج‌گانه ماده یک آن ضمن ارائه تعریفی از پول‌شویی، دولت‌های عضو را مکلف به جرم‌انگاری شستشوی عواید ناشی از کلیه جرائم در سطح نظام حقوق داخلی خود نموده است تأثیر فناوری اطلاعات برافزایش جرائم اقتصادی و مالی در گزارش یازدهمین کنگره پنج‌سالانه پیشگیری از جرم و عدالت کیفری سازمان ملل متحد که از ۱۸ تا ۲۵ آوریل سال ۲۰۰۵ در بانکوک برگزار شد، نیز مورد توجه

قرار گرفته است.

دربندهای مختلف این گزارش صراحتاً به مسئله شستشوی عواید ناشی از جرم اشاره شده و تأثیر فناوری اطلاعات و به‌ویژه استفاده از شبکه اطلاع‌رسانی اینترنتی و سیستم مالی بین‌المللی بر این عمل مجرمانه مورد شناسایی قرار گرفته است. در ماده ۱۶ اعلامیه بانکوک که یکی از قطعنامه‌هایی است که در این کنگره پنج سالانه مورد تصویب قرار گرفت، کلیه کشورهای عضو این نکته را تصدیق کرده‌اند که رشد سریع فناوری اطلاعات و ارتباطات و شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای با سوءاستفاده از این فناوری‌ها و ارتکاب جرم، همراه شده است.

به‌علاوه در این ماده به لزوم همکاری برای پیشگیری، تحقیق و تعقیب جرائم مرتبط با رایانه و فناوری‌های پیشرفته اشاره گردیده است. دربندهای بعدی گزارش این کنگره نیز، تأثیر فناوری اطلاعات بر جرائم اقتصادی و مالی مورد توجه قرار گرفته (بند ۱۷۸) و افزایش جرائم اقتصادی و مالی موجب کاهش حس اعتماد شهروندان به حکومت اعلام شده است (بند ۱۷۹) و شستشوی عواید ناشی از فعالیت‌های مجرمانه در کنار کلاهبرداری از طریق رایانه و اینترنت و نیز سرقت و سوءاستفاده از هویت اشخاص به‌عنوان مهم‌ترین نگرانی‌های امروز دولت‌ها بر شمرده شده است (بند ۱۸۰) و بر لزوم اتخاذ تدابیر مؤثر قانون‌گذاری و تشریک‌مساعی و اطلاع‌رسانی بین‌المللی برای مبارزه با این عوامل (بندهای ۳۱۶ و ۱۸۴ و ۱۸۲) به‌ویژه به‌منظور جلوگیری از ایجاد بهشت‌های امن، جهت انجام فعالیت‌های مجرمانه تأکید نموده است (بند ۱۸۴).

دربند ۱۸۵ این گزارش، استفاده از کمک‌های بخش بازرگانی و اتحادیه‌های تجاری، در تنظیم مقرراتی که به ساماندهی حرفه‌ای ایشان کمک نماید، مورد اشاره قرار گرفته است و درنهایت در شق «ب» بند ۱۸۹ گزارش که به نتیجه‌گیری و توصیه به دولت‌های عضو اختصاص دارد از آن‌ها خواسته شده که کنوانسیون‌های سازمان ملل متحد در زمینه پول‌شویی را به‌طور مؤثر به‌کارگیرند و از تجهیزات فناورانه پیشرفته و کارشناسان آموزش‌دیده و مأموران خبره و کارآمد به‌منظور اجرای قانون و سازمان‌دهی مبارزه با چنین جرائمی بهره‌گیری کنند (بندهای ۳۲۶-۳۳۹ به‌طور عام و بند ۳۳۳ به‌طور خاص)؛

البته نباید از نظر دور داشت که علاوه بر پیشرفت‌های ناشی از عصر فناوری اطلاعات و

ارتباطات و افزایش سرعت نقل و انتقالات مالی در فراسوی مرزهای کشورها که به هر دو جنبه انتقالات قانونی و غیرقانونی به‌طور یکسان دامن زده است، قوانین مربوط به محرمانگی اطلاعات بانکی و نیز استفاده از حساب‌های بانکی بانام مستعار، یکی دیگر از علت‌های تسهیل امر پول‌شویی و افزایش رقم کلی بازار جهانی پول‌شویی عواید مجرمانه است، به‌ویژه آن‌که غالب نقل و انتقالاتی که تحت پوشش تجارت الکترونیکی صورت می‌پذیرد؛ از طریق شبکه بانکی کارسازی شده و مشمول قوانین رازداری بانکی است، به این معنا که کلیه کارکنان بانک، مکلفاند اطلاعات مربوط به حساب‌های بانکی افراد و کلیه نقل و انتقالات آن را مجرمانه نگه‌داشته و در اختیار اشخاص ثالث قرار ندهند که این امر خود نتیجه‌ای جز بالا رفتن حجم عملیات شستشوی عواید مجرمانه ندارد و بیش‌ازپیش ضرورت اتخاذ سیاست جنایی مؤثر، قاطع و کارآمد را برای مقابله با کلیه اشکال پول‌شویی نمایان می‌سازد (شلی، ۲۰۰۳، ص ۲۸۷).

نتیجه‌گیری

پیشگیری از پول‌شویی الکترونیکی، صرفاً منحصر به دشواری‌های فنی نمی‌شود؛ بلکه به دو جنبه دیگر نیز توجه می‌کند: احترام به حریم خصوصی اطلاعات مالی و پولی افراد که نهادهای مالی و پولی موظف به حمایت از آن هستند و مواجهه با چالش‌های سیاست‌های جنایی در مقابل پول‌شویی الکترونیکی.

پول‌شویی الکترونیکی به معنای استفاده از تجهیزات و زیرساخت‌های الکترونیکی برای پنهان کردن پول‌های کثیف است و پیشگیری از آن مربوط به مبارزه در بین حفظ حریم خصوصی در معاملات مالی و پولی و تضمین شفافیت در این معاملات است. گرچه قوانین حقوقی در نهایت تأکید بر شفافیت در مقابل پول‌شویی دارند، اما واقعیت این است که در عمل، مواجهه با پول‌شویی با دیوار بلند حریم خصوصی روبه‌رو است. نیازمندی‌های فضای سایبر، نگرش نهادهای مالی و پولی نسبت به حقوق مشتریان و تفاوت در نگرش کشورها در برابر پیگیری پول‌شویی الکترونیکی در سطح جهانی، آن را به یک رقیب جدی برای شفافیت تبدیل کرده است.

به‌طور خلاصه، بازدارندگی کیفری از پول‌شویی الکترونیکی در مقایسه با پیشگیری از این پدیده، دونقطه ضعف اساسی دارد: اولاً، ایجاد تورم پرونده‌های کیفری که می‌تواند

منجر به عدم رسیدگی دقیق و تعیین متناسب کیفرها برای جرم منشأ و پول‌شویی شود. دوماً، وابستگی پول‌شویی به جرم منشأ و نیاز به تعیین ضمانت اجرای کیفری برای پول‌شویی که عموماً نیاز به تعیین تکلیف کیفری نسبت به جرم منشأ دارد. در مقابل، پیشگیری از پول‌شویی الکترونیکی این دو ضعف را ندارد؛ به همین دلیل، در تدابیر پیشگیرانه، تمرکز اصلی بر خود پول‌شویی است؛ بنابراین، مواجهه با پدیده پول‌شویی الکترونیکی از طریق تدابیر کیفری و قضایی، علاوه بر تورم پرونده‌ها، ناکارآمدی ضمانت اجرای کیفری و فرصت دادن به متجاوزین برای فرار از مسئولیت قانونی را به همراه خواهد داشت.

پیشنهاد این پژوهش، جابجایی تدابیر کیفری و قضایی با تدابیر پیشگیرانه یا تدابیر امنیتی است که با استفاده از روش‌ها و اقدامات الکترونیکی مختلف، امکان پول‌شویی الکترونیکی را به حداقل می‌رساند. از این‌رو، پول‌شویی الکترونیکی، همانند سایر جرائم، بیشتر بر اساس تدابیر پیشگیرانه و تدابیر امنیتی تحت کنترل قرار می‌گیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع:

۱. اسعدی، سید حسن، جرائم سازمان‌یافته فراملی، نشر میزان، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۶.
۲. اسدی، بهنام، بررسی حقوقی پول‌شویی در نظام بانکی کشور، فصلنامه مطالعات نوین بانکی، دوره اول، شماره اول، ۱۳۹۷.
۳. باقر زاده، احد، جرم تطهیر درآمدها و سرمایه‌های حاصل از قاچاق بین‌المللی مواد مخدر در حقوق ایران، انگلستان و در حقوق بین‌الملل، رساله دکتری رشته حقوق بین‌الملل، واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی.
۴. پاکزاد، بتول؛ احمدی بیاضی، علی، تأمین مالی تروریسم و پول‌شویی سایبری، مجموعه مقالات تروریسم شناسی (مجموعه مقاله‌ها): رویکردهای حقوقی و فلسفی، موسسه فرهنگی هنری انتشاراتی نگاه بینه، چاپ اول، تهران، ۱۳۹۴.
۵. تذهیبی، فریده، پول‌شویی و روش‌های مبارزه با آن، چاپ چهارم. انتشارات جنگل، تهران، ۱۳۹۶.
۶. جلالی فراهانی، امیرحسین، پول‌شویی الکترونیکی، مجله فقه و حقوق، شماره ۴، ۱۳۸۴.
۷. دهخدا، علی‌اکبر، لغتنامه، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۳.
۸. شمس ناتری، محمدابراهیم، سیاست کیفری ایران در قبال تطهیر پول با رویکرد به اسناد بین‌المللی، مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش بین‌المللی مبارزه با پول‌شویی، نشر وفاق، چاپ دوم، تهران، ۱۳۸۲.
۹. شفیع‌ی، سعیده، صبوری دیلمی، محمدحسن، بررسی شیوه‌های مبارزه با پدیده پول‌شویی با تأکید بر راهکارهای مالیاتی، فصلنامه تخصصی مالیات، دوره جدید، شماره پنجم (مسلسل ۵۳)، ۱۳۸۸.
۱۰. عبدالهی قهفرخی، شهریار، پاکزاد، بتول، عالی پور، حسن، الهی منش، محمدرضا، پیشگیری از پول‌شویی الکترونیکی: رویکرد دفاعی و رویکرد هجومی، مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، دوره ۹، شماره ۱۸، ۱۴۰۰.
۱۱. قضاوی، حسین و حسین کیانی زاده، بررسی پیامدهای پول‌شویی و آثار آن بر امنیت اقتصادی ایران، مجله اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارائی، شماره ۵۵ و ۵۶، ۱۳۹۵.
۱۲. قناد، فاطمه، پول‌شویی در بستر فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات، نشریه حقوق و سیاست، سال دهم، شماره ۲۴، ۱۳۸۷.
۱۳. میر محمدصادقی، حسین، تطهیر و پاک‌نمایی اموال ناشی از جرم، کارگاه آموزشی

- مسئولان قضایی و انتظامی، مهرماه، تهران، ۱۳۸۰.
۱۴. نجفی ابرندآبادی، دکتر علی حسین، تقریرات درس بزهکاری اقتصادی، تدوین: فناد، دکتر فاطمه، دانشکده حقوق شهید بهشتی، تهران، ۱۳۸۵.

Identifying legal solutions for dealing with electronic money laundering in Iran's legal system

Mohammadhasan enshaei¹

Received:2022/12/28 Accepted: 2023/02/18

Abstract

Money laundering is the process of concealing and concealing the illegal nature and origin of the proceeds of crime, so that it takes on a legal appearance. Money laundering or money laundering is a large-scale, group, continuous and long-term criminal activity that can go beyond the political boundaries of a given country. Considering that the illegal proceeds are usually in the form of cash, it is necessary for the cash to enter the financial system or leave the borders. In this regard, many countries have implemented rules to prevent money laundering and accepting cash from customers in banks. On the other hand, the significant developments that have occurred due to the emergence of electronic money and electronic banking in the global monetary and banking system have created a new challenge in the field of anti-money laundering regulations and bylaws, which in turn necessitates extensive revision of these measures and measures. In the present study, the main goal is to identify patterns and solutions in line with this necessity. In this regard, by using the descriptive-analytical method and studying related books, articles and publications, and after explaining the nature of electronic money, its effects on the criminal process of money laundering were discussed and investigated.

Keywords: money laundering, electronic banking, banking system, organized crime;

---

¹Master's degree in private law, Islamic Azad University, Mashhad branch
mhasanenshaeiii@gmail.com